

Немања Поповић¹
Милена Конатар¹
Миливоје Радовић¹
Јован Ђурашковић¹

DOI 10.7251/ZJF2514052P

ЕКОНОМСКА НЕЈЕДНАКОСТ У ДОБА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ: УЛОГА ДОХОТКА ОД РАДА И КАПИТАЛА

Апстракт: У овом истраживању испитивано је да ли је глобализација допринијела повећању неједнакости унутар држава, иако је смањила неједнакост међу државама и да ли се повећање економске неједнакости може повезати са разликама у распоједи дохотка од рада и дохотка од капитала. Истраживање је показало да је у годинама од 1990. до 2022. дошло до повећања неједнакости унутар држава, док се неједнакост међу њима смањила. Такође, подаци су показали и да се повећање економске неједнакости може повезати са разликама у распоједи дохотка од рада и дохотка од капитала, из разлога што је повраћај на капитал био значајно већи него раст реалних зарада у анализираном периоду. Закључци дати на крају омогућавају интересантну полазну тачку за будуће анализе. Нарочито ако знамо да је истраживање подразумијевало анализу трендова како на глобалном нивоу тако и у Европи и Азији, уз преглед изабраних држава, што су омогућили подаци Свјетске банке и Свјетске базе података о неједнакости.

Кључне ријечи: Економска неједнакост, доходак, глобализација

ECONOMIC INEQUALITY IN THE AGE OF GLOBALIZATION: THE ROLE OF LABOR AND CAPITAL INCOME

Abstract: This study examines whether globalization has contributed to increasing inequality within countries, despite reducing inequality between countries, and whether the rise in economic inequality can be linked to differences in the distribution of labor income and capital income. The research findings indicate that between 1990 and 2022, inequality within countries increased, while inequality between countries decreased. Furthermore, the data suggest that the rise in economic inequality can be associated with disparities in the distribution of labor and capital income, as returns on capital were significantly higher than the growth of real wages during the analyzed period. The conclusions presented at the end of this study provide an interesting starting point for future analyses, particularly given that the research included an examination of trends at both the global level and in Europe and Asia, along with a review of selected countries, based on data from the World Bank and the World Inequality Database.

Keywords: Economic inequality, income, globalization

¹ Универзитет Црне Горе, Економски факултет, 37 Булевар Јована Томашевића,
nemanja.p@ucg.ac.me, milena.radonjic@live.com, rmico@ucg.ac.me, jocodj@gmail.com

1. УВОД

Одговор на питање да ли је човјек економско биће које кроз живот тежи преваходно материјалној, економској користи, на најбољи начин се илуструје кроз појам економске једнакости. Врло оштра дебата, и опречни ставови одмах упућују на то да одговор не може бити универзалан и јединствен, већ да ће зависити од онога шта представља вриједност за сваког човјека, породицу, друштво. Из тог разлога је образовање, и то образовање које ће подразумијевати како научно тако и људско усавршавање, темељ здравог човјека.

Економска неједнакост није непожељна до одређене границе, из разлога што подстиче економски напредак и раст друштвеног благостања кроз подстицај људима да раде, инвестирају, штеде, стварају, унапређују своје вјештине, образују се и слично. Претјерана економска једнакост није пожељна и штети економији из разлога што негативно утиче на људе. Уз обесхрабљивање појединаца, она спутава и економски раст и развој. С друге стране, када економска неједнакост пређе „подстицајну границу“ она успорава економски раст, јер смањује снагу радничке, средње (потрошачке) класе, и дјелује негативно на агрегатну тражњу, а услед ниже тражње успорава се производња, па самим тим и продуктивност и иновативност, успоравајући цјелокупан привредни раст.

Несумњиво је да је економска неједнакост карактеристика свих друштвено-политичких система током цјелокупне људске историје, и да се може окарактерисати као „нужно зло“. Ипак, потребно је разграничити мотивациону димензију такве стварности, која се огледа у подстицању појединаца и друштава да буду бољи, како би имали више и деградирајућу димензију, гдје постоје баријере које просјечном становнику не дозвољавају да обезбиједи доходак који ће му пружити пристојан живот, а друштвима бржи развој.

У овом истраживању у фокус су стављене државе Балканског полуострва, Источне Европе и Источноазијски тигрови уз Кину и Индију. Биће анализирано повећање унутрашње економске неједнакости и да ли се оно може повезати са разликама у расподјели дохотка од рада и капитала. Такође, представљена је и корелација учешћа средње класе у расподјели дохотка и синдикалне организованости. Истраживање има три дијела, и почиње са прегледом досадашњих резултата из предметне области, затим се анализирају три истраживачка питања и на крају даје дискусија и закључак.

2. ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊИХ ИСТРАЖИВАЊА

Академска дебата у вези односа економског раста и економске неједнакости оживјела је паралелно са порастом неједнакости у расподјели прихода крајем 20. и почетком 21. вијека. До данас, међу економистима, није постигнута сагласност по питању ефеката економске неједнакости на привредни раст. У наставку ћемо издвојити радове који се јављају као најзначајнији.

Кузнец (Kuznets, 1955) долази до закључка да се однос између неједнакости зарада и друштвеног производа може описати кривом, која је касније и названа Кузнецовом кривом. Главни закључак таквог односа јесте да је неједнакост зарада привремена и да ће се на већем нивоу развоја неједнакост смањивати.

Према Пикетију (2015), тенденција коју је примијетио Кузњец раних педесетих није нужно производ дубоких економских сила (секторско преливање и ефекти технолошког напретка). Умјесто тога, Пикети сматра да су се смањиле вриједности имовине, а не неједнакости у зарадама, и то из разлога који нису били посебно економски (на примјер, стварање пореза на доходак). Пикети даље објашњава да је раст неједнакости иманентан капитализму, уколико се не пресијече политичким акцијама као што су виши порези. Стога, уколико капитализам не буде реформисан, тврди да ће и сам демократски поредак бити угрожен. Пикети нуди могуће решење у погледу „глобалног пореза на богатство“. Исти закључак се може наћи и код Љубимова (*Lyubimov*, 2017), који је нагласио да је привредни раст недовољан да ријеша проблем неједнакости и сиромаштва, већ мора бити праћен редистрибутивним мјерама које ће довести до равномјерније расподеле дохотка у друштву.

На тим темељима наставља Милановић (2016), и уводи појам Кузњецових таласа (циклуса). Наиме, он сматра да је код Пикетија проблематичан период прије двадесетог вијека, из разлога што се не може објаснити Пикетијевом теоријом, док је код Кузњеца проблематичан последњи историјски период. Кузњецови таласи, како их назива у својој књизи, представљају проширење Кузњецове хипотезе, и са њима, у начелу објашњава кретање неједнакости прије и након индустријске револуције, али и у 20. вијеку, као и у данашњој епохи.

Затим, Пикети (2023) свој предлог о глобалном порезу на богатство додатно разрађује и предлаже концепт прогресивног опорезивања богатих. Он предлаже активније укључивање државе и повећање приступа квалитетној здравственој заштити, образовању, запошљавању, управо кроз примјену прогресивног опорезивања најбогатијих. Поред ових мјера, предлаже и декомодификацију (престанак тржишног вредновања) одређених приватизованих сектора као што су: здравство, образовање, транспорт и енергетика. Истиче да је свјестан стварних и историјских страхова од совјетског социјализма и централног планирања, али констатује да је његов социјализам партиципативан. Милановић (2021), такође, истиче недостатке тренутног капиталистичког система, али не подразумијева агресивно укључивање и мијешање државе, већ претпоставља да ће тај систем еволвирати и постати нешто између кинеског и модела у Сједињеним Америчким Државама, који ће служити друштву на праведнији начин.

3. АНАЛИЗА ЕКОНОМСКЕ НЕЈЕДНАКОСТИ У КОНТЕКСТУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ: ДОХОДАК ОД РАДА И КАПИТАЛА КАО ИЗВОРИ НЕЈЕДНАКОСТИ

Овај дио анализе карактерише експликација истраживачких питања постављених у раду.

ИП₁. Да ли је глобализација допринијела повећању неједнакости унутар држава, иако је смањила неједнакост међу државама?

ИП₂. Да ли се повећање економске неједнакости од краја 20. вијека може повезати са разликама у расподели дохотка од рада и дохотка од капитала?

ИП₃. У каквој је корелацији слабљење средње класе и повећање неједнакости зарада са слабљењем нивоа синдикалне организованости у земљама?

Као индикатори једнакости у расподели дохотка биће коришћени: Гини коефи-

цијент (направиће се разлика између Гини коефицијента тржишног дохотка и Гини коефицијента расположивог дохотка), удио 1% и 10% најбогатијих у укупном дохотку, удио 50% најсиромашнијих у укупном дохотку, удио 1% и 10% најбогатијих у укупном богатству, удио 50% најсиромашнијих у укупном богатству, проценат радника у синдикалним организацијама и удио 40% становништва са средњим нивоом дохотка у укупном дохотку. Ове серије података, креира и публикује Свјетска база података о неједнакости, СБПН – *WID.world* (енг. *World Inequality Database*).

Разлика између тржишног и расположивог дохотка у подацима СБПН се прави тако што се публикују истовремено подаци о дохотку прије и после пореза. Доходак прије пореза представља њихов референтни концепт дистрибуције прихода и укључује накнаде социјалног осигурања, али искључује друге облике прерасподјеле (порез на доходак, накнаде социјалне помоћи и сл.). Доходак након опорезивања представља мјеру прихода након прерасподјеле, и овај концепт подразумеива све новчане трансфере, али не и трансфере у натури (Alvaredo и други, 2020). Током анализе ће у највећој мјери бити коришћен доходак прије пореза и у случају Гини коефицијента и осталих индикатора једнакости расподјеле, осим ако није другачије наглашено у тексту.

Глобална расподјела дохотка

Питање једнакости у расподјели дохотка је постало поново актуелно на почетку 21. вијека, када се економска неједнакост продубљивала, а у прилог томе говори и графикон 1.

Графикон 1: Кретање удјела 50%, 1% и 10% становништва у укупном дохотку – свјетски ниво, период 1980-2022.

Извор: Подаци преузети са сајта СБПН, <https://wid.world/>

Графикон 1 показује да је учешће 50% најсиромашнијег становништва у свјетској расподјели дохотка незнатно расло од 1980-их до краја 20. вијека, затим је стагнирало од 2000. до 2005. године, а након тога расло, све до 2017. када се смањило са 7,86% и на 7,60% у 2022. години. С друге стране, учешће 1% најбогатијег становништва је имало стабилан раст током посматраног периода све до 2005. године. Иако је највеће учешће било 2005. године, и то 20,63%, оно је на изузетно високом нивоу и у 2022. години, чак 19,79%. На почетку посматраног периода, у 1980. години, учешће је било 16,94%. Највише осцилација је забиљежено код учешћа 10% најбогатијег становништва у укупној расподјели. Свакако, њихово учешће је осцилирало навише и није падало испод почетног нивоа. На почетку периода њихово парче дохотка је било 52,17%, а на крају

53,24%. Интересантно је видјети да је прије кризе 2008. године њихово учешће у укупном доходу износило чак 56,06% (2007. година), након чега се смањивало све до 2019. године.

Неједнакост по питању дохотка је значајно изражена на глобалном нивоу, што се илуструје и кроз учешће најбогатијих 10% који посједују чак 52% укупног дохотка у 2021. години, док чак 50% најсиромашнијих учествује са само 8,5%, а средњих 40% посједује 39,5% укупног дохотка. Учешће средњег нивоа становништва је најравномјерније по питању дохотка, док је у случају богатства слика о неједнакости потпуно другачија. Наиме, према подацима СБНП, који су и у случају дохотка, али и богатства, приказани у паритету куповне моћи, 10% најбогатијих становника посједује чак 76% укупног богатства. Учешће 50% најсиромашнијих становника је 2%, док средње богатих 40% посједује само 22% укупног богатства на свјетском нивоу. Треба напоменути да 10% најбогатијих становника, по питању богатства и дохотка, се могу разликовати из разлога што се доходак мјери након одвајања за пензиони систем и систем за незапослене, али прије пореза и трансфера.

Како би се боље стекао утисак о проблему, или боље речено о озбиљности ситуације, потребно је нагласити да је број становника који чине 50% најсиромашнијег становништва 2,5 милијарде, 40% средње богатог становништва чине 2 милијарде, 10% најбогатијих је 517 милиона, а 1% најбогатијих свега 51 милион становника.

Имајући то у виду, лако је израчунати да када је у питању екстремно богатство, најбогатијих 0,001% или 51.700 одраслих у 2021. години посједује 6,4% укупног богатства, док 50% најсиромашнијих или 2,5 милијарде одраслих посједује само 2% укупног богатства

4. УНУТРАШЊА НЕЈЕДНАКОСТ НАСУПРОТ НЕЈЕДНАКОСТИ МЕЂУ ДРЖАВАМА

Када су у питању државе које су у фокусу овог истраживања, у следећем табеларном прегледу се јасно може видјети кретање неједнакости, односно учешће 50% најсиромашнијих у расподјели дохотка у свакој од њих.

Табела 1: Учешће најсиромашнијих 50% у укупном доходу

	1995.	2001.	2011.	2021.	Промена у 2021. у односу на 1995.
Албанија	0,188	0,182	0,190	0,184	-2,13%
Босна и Херцеговина	0,207	0,189	0,178	0,184	-11,11%
Бугарска	0,178	0,197	0,195	0,167	-6,18%
Грчка	0,171	0,154	0,196	0,215	25,73%
Румунија	0,196	0,196	0,164	0,154	-21,43%
Словенија	0,233	0,233	0,229	0,229	-1,72%

Србија	0,201	0,190	0,150	0,169	-15,92%
Сјеверна Македонија	0,178	0,174	0,172	0,208	16,85%
Хрватска	0,196	0,191	0,189	0,191	-2,55%
Црна Гора	0,211	0,210	0,162	0,159	-24,64%
Просјек балк. земаља	0,196	0,192	0,182	0,186	-5,10%
Бјелорусија	0,207	0,199	0,193	0,252	21,74%
Естонија	0,148	0,155	0,174	0,168	13,51%
Наставак Табеле 1					
Летонија	0,196	0,175	0,185	0,186	-5,10%
Литванија	0,185	0,192	0,196	0,181	-2,16%
Молдавија	0,165	0,161	0,168	0,179	8,48%
Русија	0,142	0,133	0,160	0,157	10,56%
Просјек ИЕ земаља	0,174	0,169	0,179	0,170	-2,30%
Индонезија	0,132	0,175	0,143	0,165	25,00%
Јапан	0,184	0,165	0,169	0,168	-8,70%
Јужна Кореа	0,208	0,208	0,202	0,211	1,44%
Малезија	0,137	0,144	0,152	0,138	0,73%
Сингапур	0,221	0,164	0,171	0,226	2,26%
Тајван	0,152	0,118	0,105	0,118	-22,37%
Тајланд	0,102	0,086	0,118	0,097	-4,90%
Хонг Конг	0,167	0,153	0,127	0,136	-18,56%
Просјек ЕАМ земаља	0,163	0,151	0,148	0,157	-3,68%
Индија	0,189	0,181	0,137	0,131	-30,69%
Кина	0,185	0,168	0,141	0,137	-25,95%
Подаци на свјетском нивоу и по регионима					
Година	1980.	2001.	2011.	2021.	Промена у 2021. у односу на 1980.
Свијет	0,0623	0,0695	0,0782	0,0783	25,68%
Европа	0,2061	0,1659	0,1731	0,1796	-12,86%
Источна Европа	0,2394	0,1831	0,1547	0,1667	-30,37%
Источна Азија	0,1216	0,1110	0,1200	0,1307	7,48%
Азија	0,0884	0,1052	0,0989	0,0961	8,71%

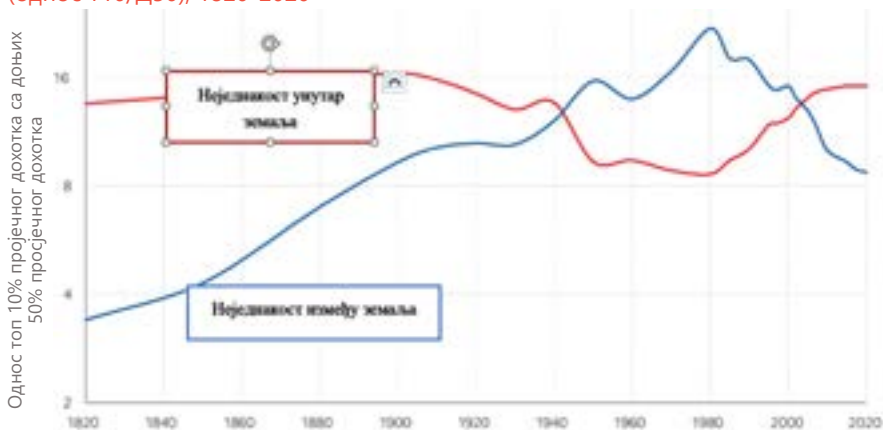
Извор: Подаци преузети са сајта СБПН, <https://wid.world/>

У 16 од 26 економија које чине узорак, учешће 50% најсиромашнијих становника у укупном дохотку је мање у 2021. години него у 1995. Ово је интересно видјети из разлога што се на раније приказаним графицима јасно уочава смањење неједнакости на глобалном нивоу, што потврђује и раст учешћа 50% најсиромашнијих у укупном дохотку на свјетском нивоу у 2021. у односу на 1980. и 2001.

У државама из узорка, за сва три анализирана региона, видимо да је промјена негативна. Учешће 50% најсиромашнијих се највише, чак преко 20%, смањило у Румунији, Црној Гори, Тајвану, Индији и Кини. Овакви подаци говоре у прилог тврдњи да се неједнакост унутар земаља повећала, иако је глобализација приближила континенте и системе, и самим тим смањила неједнакост на глобалном нивоу. Свакако, ово је узорак од 26 земаља, тако да је генерализација закључака незахвална, али су налази врло занимљиви.

Ово потврђује и однос најбогатијих 10% и најсиромашнијих 50% између земаља и унутар земаља, приказан на графикану 2.

Графикон 2: Глобална неједнакост прихода: између земаља vs. унутар земаља (однос T10/D50), 1820-2020

Извор: Chancel и Piketty (2021)

Chancel и Piketty (2021) су у својој студији, која се ослања на ове податке, показали да се неједнакост између земаља повећавала до 1980-их години, након чега је у сталном паду, док се неједнакост унутар земаља смањивала од почетка 20. вијека до осамдесетих година, а потом је почела континуирано да расте. Када је у питању методологија, у овом случају однос неједнакости T10/D50 унутар земаља израчунат је поништавањем компоненте неједнакости између земаља, односно уз претпоставку да све земље имају исти просјечан приход, и агрегацијом резултујућих дистрибуција на нивоу земље. Док је T10/D50 између земаља израчунат поништавањем компоненте неједнакости унутар земље, тј. претпоставком да сви становници у било којој земљи имају исти приход као просјек њихове земље, и агрегацијом резултујућих дистрибуција на нивоу земље, објашњавају Chancel и Piketty.

Оно што је кључни закључак овог сегмента анализе јесте то да је неједнакост унутар земаља у порасту и да је присутно глобално раслојавање, што значи да се за решавање проблема неједнакости мора приступити са националног нивоа, гдје би све владе радиле активно на томе, а то би у крајњем довело до смањења глобалне, али и неједнакости на националном нивоу. Имајући у виду представљене податке, може се извући јасан закључак да је глобализација утицала на то да се неједнакост између земаља смањи, док се неједнакост унутар земаља повећавала. Наравно, сам карактер и утицај повећања и смањења неједнакости појединачно, по земљама, остаје неистражен. Овакви налази могу наизглед звучати контрадикторно, али они управо дају позитиван одговор на прво истраживачко питање, и показују да се раст у последњих 50 година заснивао на богаћењу богатих. Иако се та додатна вриједност стварала од стране свих, нису сви осјетили исти ефекат таквог раста. Раст у последњих 50 година пратила је и дигитална револуција, која је допринијела смањењу баријера између земаља, додатно спојила њихове ресурсе, повезујући их и смањујући неједнакост међу њима.

Шта може бити узрок оваквим трендовима остаје нејасно, а одговор је повезан са преостала два истраживачка питања, гдје се таргетирају у првом дијелу, разлике у приходима од капитала и рада, а у другом, синдикална (не)организованост у земљама.

Зараде и капитална добит – двије стране истог новчића или ипак не

Несумњиво је да радници у данашњем свијету имају веће могућности него икада раније, али њихов положај се свакако може унаприједити. Гдје је проблем и који су разлози за раст неједнакости унутар земаља од 80-их година прошлог вијека, покушаћемо преиспитати у овом одјељку. Да бисмо имали комплетнију слику, потребно је видјети како се мијењало учешће и других категорија становништва. Тако је на графикону 3 приказано учешће 40% становништва са средњим дохотком у укупном дохотку, по свјетским регионима.

Графикон 3: Учесће 40% становништва са средњим дохотком у укупном дохотку у различитим за период од 1980. до 2022. године

Извор: Подаци преузети са сајта СБПН, <https://wid.world/>

Лако је уочити да је учешће средњих 40% расло на свјетском нивоу од 2000. године, али и да је њихово учешће у 1980. веће него у 2022. години. У Источној Азији и уопште на азијском континенту, дошло је до повећања учешћа 40%

становништва са средњим дохотком, док је у Источној Европи и уопште Европи значајно опало, са око 0,50 на близу 0,46. Ово су забрињавајући подаци, ако имамо на уму да је најзначајнији генератор агрегатне потрошње средња/радничка класа, и да су у Европи забиљежени негативни трендови и по питању учешћа 50% најсиромашнијих.

На графикону 4 су приказане просјечне стопе повраћаја на капитал, на нивоу свих грана у Европи, уз стопу раста реалне зараде. Подаци за повраћај капитала су доступни од 2011. године, са изузетком 2017, док су подаци о расту зарада доступни од 2006. године.

Графикон 4: Просјечна стопа повраћаја на капитал (POE) на нивоу свих привредних грана и раст реалне зараде у Европи

Извор: Подаци преузети са сајта Damodaran, <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/> и са сајта Међународне организације рада, <https://www.ilo.org/>

На графикону 4 је лако уочити да је раскорак између повраћаја на капитал и зараде изузетно изражен, нарочито у годинама које нису обиљежене кризама. Најближи однос у узорку је у 2020. години, али је чак и тада стопа повраћаја на капитал била већа и износила је 3,73%, док је просјечан раст зараде био 2,8%. Највећа разлика је у 2022. години када су се плате реално смањиле за 2,2%, због високих стопа инфлације, а у тој години POE је износио 11,72%. Просјечна стопа раста реалне зараде у Европи од 2006. године је 2,4%, док је просјечна стопа повраћаја на капитал од 2011. године 9,2%. Да би анализа била потпуна мора се сагледати и допринос радника, односно њихова продуктивност, а према подацима Међународне организације рада, у Европи је просјечан раст аутпута по раднику за период од 2006. до 2022. године износио 1,3% годишње, што је ниже него просјечно реално повећање зараде. Продуктивност рада представља укупан обим производње (мјерен у смислу бруто домаћег производа, БДП) произведен по јединици рада (мјерен у смислу броја запослених лица) током датог временског периода.

У овом дијелу подаци су доступни и за економију Јапана, што је приказано на графикону 5, а чиме се жели показати да су трендови изузетно слични, неве-

зано за регион. Свакако, већа доступност података о повраћају на капитал би додатно оснажила овај сегмент анализе. Подаци о повраћају на капитал, када је у питању Јапан, доступни су од 2011. године, док је раст реалних зарада приказан од 2006. године.

Графикон 5: Просјечна стопа повраћаја на капитал и раст реалне зараде у Јапану

Извор: Подаци преузети са сајта Damodaran, <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/> и са сајта Међународне организације рада (МОП), <https://www.ilo.org/>

И у овом дијелу се може видјети да је разлика између повраћаја на капитал и раста зарада изузетно изражена, и да је у Јапану реална зарада из 2006. године на истом нивоу, ако не и нижем него у 2022. години, из разлога што је просјечна стопа раста реалне зараде у том периоду -0,2%. Стопа повраћаја средстава на капитал је значајно већа, и за наведени период је износила просјечно 7,55%. Продуктивност радника у Јапану је на нивоу повећања њихових зарада, из разлога што је просјечно годишње повећање аутпута по запосленом износило -0,1%, за период од 2006. до 2022. године.

Јасно је да се у овом дијелу може извући закључак да раст зарада не прати зараду власника капитала, и да власници капитала имају значајно веће приносе, што је и очекивано. Управо таква ситуација, која траје у дужем временском периоду, доводи до тога да се неједнакост повећава. Можда је то и главни разлог повећања унутрашње неједнакости, уз смањење глобалне. Подаци показују да продуктивност радника није расла у Европи и Јапану, као ни њихове зараде, али приноси на капитал јесу. Стопе приноса на капитал у Европи и Јапану су врло сличне, што ће рећи да токови капитала и повраћај на капитал смањују неједнакости широм свијета, омогућавајући зараду власницима капитала и нове инвестиције. С друге стране, разлике у заради између радника и капиталиста повећавају унутрашњу неједнакост, у разматраним регионима. Ови резултати дају потврду одговор на друго истраживачко питање, да ли се повећање економске неједнакости од краја 20. вијека може повезати са разликама у расподјели дохотка од рада и дохотка од капитала.

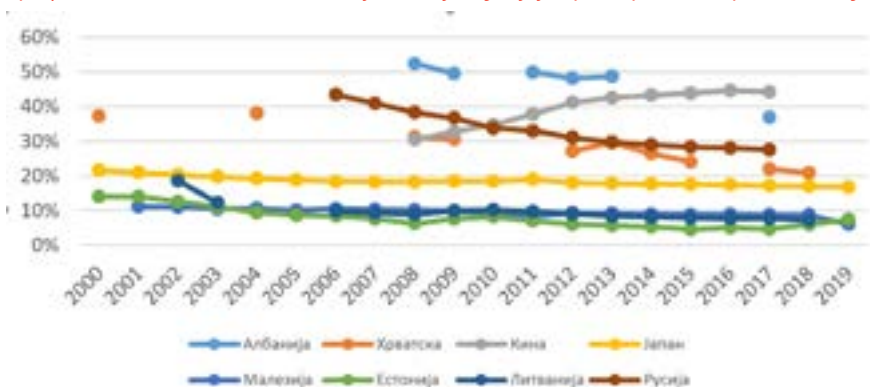
Овакви налази, који говоре у прилог томе да у капиталистичким економијама плате радника расту спорије од капиталне добити на нивоу привреде, су у сагласности са резултатима добијеним и код Милановића (2016), који је отишао и корак даље упоредивши капиталне добитке са стопама раста БДП-а у држави,

чиме је утврдио да је повраћај на капитал већи него реалан раст привреде у појединим државама.

Треће истраживачко питање се управо надовезује на ову причу, из разлога што се покушавају наћи разлози за повећање неједнакости, односно слабљење средње (радничке) класе. Трећим истраживачким питањем се претпоставља да је то у корелацији са слабљењем нивоа синдикалне организованости у земљама. Стога су на графикону 6 приказани подаци Међународне организације рада о стопи синдикалне густине.

Стопа синдикалне густине показује број чланова синдиката као проценат укупног броја запослених. Подаци нису доступни по континентима, као ни за све државе у узорку. Такође, подаци најчешће нису доступни у повезаном низу година, па су због тога приказани подаци само за одређене економије.

Графикон 6: Стопа синдикалне густине у дијелу узорка држава Европе и Азије

Извор: Подаци преузети са сајта МОП, <https://www.ilo.org/>

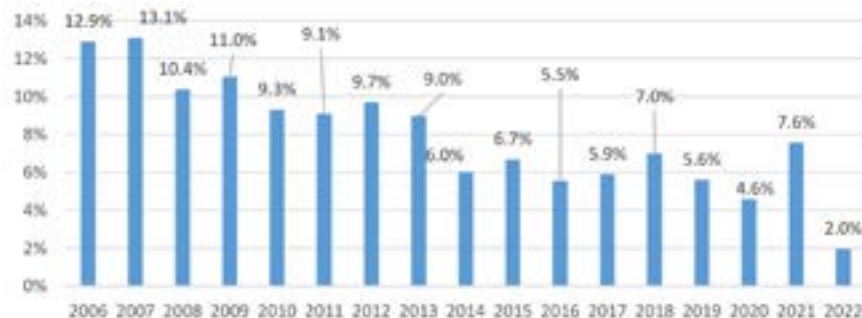
Подаци показују да је заиста дошло до смањења синдикалне организованости у већини развијених земаља, или да је проценат изузетно мали. Узорак је смањен на 8 земаља, али подаци указују на сличне трендове у скоро свим земљама. То потврђује и податак да су 1975. године у ОЕЦД земљама 38,7% запослених били чланови синдикалних организација, док је тај проценат у 2019. години износио само 15,8%.

Овај дио је употпуњен корелационом анализом синдикалне организованости и учешћа 40% становништва са средњим дохотком у укупном дохотку. Разлог за одабир ове двије серије јесте тај што не постоји у толикој мјери директна веза као између синдикалне организованости и раста реалних зарада, а циљ је испитати да ли је слабљење средње класе (које описује учешће 40% становништва са средњим дохотком) у корелацији са слабљењем синдикалне организованости у земљама. Узорак је сачињавало 9 земаља, за које су постојали подаци о синдикалној организованости. Период је углавном од 2000. до 2019. године, сам узорак је небалансиран, због недоступности података за свих 9 земаља, за све године, у изабраном периоду. Узорак чине: Естонија, Литванија, Летонија, Русија, Кина, Јужна Кореја, Јапан, Малезија и Сингапур, и на тај начин се задржало учешће, како европских, тако и азијских економија у узорку.

Корелационом анализом је утврђено да је коефицијент корелације између нивоа синдикалне организованости и учешћа 40% становништва средњег дохотка, 0,109. Овај коефицијент говори о томе да постоји врло слаба позитивна корелација између синдикалне организованости и удјела у дохотку 40% средњег слоја становништва, што ће рећи да би свако евентуално повећање једног условило повећање другог индикатора. Наравно, треба истаћи да је коефицијент корелације на самој граници, што говори о нешто слабијој вези између два индикатора. Свакако, закључак је да је и треће истраживачко питање потврђено и да се повећање унутрашње неједнакости може условно повезати са слабљењем нивоа синдикалне организованости у земљама, условно из разлога што је изостала јача корелациона веза.

Ако се задржимо на графикаону 6, случај Кине постаје посебно интересантан, јер може говорити у прилог овој корелацији, али у обрнутом смјеру. Наиме, како и графикон показује, једина држава у којој расте број чланова синдиката у укупном броју запослених радника јесте управо Кина. Тај податак постаје нарочито занимљив када се упореди са растом реалне зараде у Кини. Кина се издваја и по том питању од свјетских трендова, из разлога што биљежи у дужем временском периоду раст реалне зараде, графикон 7, а када је у питању учешће 40% средњег слоја становништва у Кини, његов удио је смањиван од 2000. до 2006. са 46,6% на 43,1%, али је повећан са 43,3% у 2010. на 44,1% у 2017. години, према подацима Свјетске базе података о неједнакости.

Графикон 7: Стопа раста реалне зараде у Кини

Извор: Подаци преузети са сајта МОП, <https://www.ilo.org/>

Да ли овај примјер потврђује оно што је рекао Милановић у својој књизи „Глобална неједнакост“, да је будућност капиталистичких економија у неком моделу који је између кинеског и америчког, или мишљење Пикетија, да је решење неједнакости у партиципативном социјализму, вријеме ће показати, али засигурно се решење крије управо у комбинацији најбољег од оба система. Уважавајући перформансе кинеске економије, у овом дијелу истраживања је дат кратак опис кинеског економског модела, након чега је настављена анализа и приказане су перформансе разматраних економија у узорку по индикаторима који описују економију здравља и друштвени развој.

5. ЗАКЉУЧАК

Савремени свијет карактерише импресивни развитак науке и технологије, по-мак од дигиталног доба касних 1990-их и раних 2000-их ка времену уређене повезаности и свеприсутне употребе технологије у друштву, што за последицу има енормно повећање продуктивног потенцијала и раст економског благо-стања. Процес прогреса уопште, па и економског, није у довољној мјери ин-клузиван, с обзиром да постоји велики број екстремно сиромашних земаља („периферија“), али и да у развијеним земљама егзистирају маргинализовани слојеви друштва. Економска неједнакост је природна, а постаје комплексан проблем када је веома изражена. Проблем веома изражене економске не-једнакости генеришу различити фактори, уз недостатак емпатије и моралних скрупула.

Резултати анализе су показали да је неједнакост унутар земаља у порасту, те да је раслојавање присутно на глобалном нивоу у већини земаља, што значи да се решавању проблема економске неједнакости мора приступити са наци-оналног нивоа уз наднационалну ускађеност, гдје би владе радиле активно на томе, што би у крајњем довело до смањења глобалне, али и неједнакости на националном нивоу.

Такође, приказано је да раст зарада није пратио зараду власника капитала и да власници капитала имају значајно веће приносе, који се оправдавају подноше-њем ризика. Подаци показују да продуктивност радника није расла у Европи и Јапану, као ни њихове зараде, али приноси на капитал јесу. Стопе приноса на капитал у Европи и Јапану су врло сличне, што ће рећи да токови капитала и повраћај на капитал смањују неједнакости широм свијета, омогућавајући зара-ду власницима капитала и нове инвестиције. С друге стране, разлике у заради између радника и капиталиста несумњиво повећавају унутрашњу неједнакост, у разматраним регионима. И овакви резултати потврђују друго истраживачко питање да се повећање економске неједнакости од краја 20. вијека може пове-зати са разликама у расподјели дохотка од рада и дохотка од капитала.

Корелационом анализом је утврђено да постоји врло слаба позитивна корела-ција између синдикалне организованости и удјела у дохотку 40% средњег слоја становништва, што значи да би свако евентуално повећање једног условило повећање другог индикатора, што се и показало као тачно у случају Кине. На-равно, треба истаћи да је коефицијент корелације на самој граници, што гово-ри о нешто слабијој вези између два индикатора.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Alvaredo, F., Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., & Zucman, G. (2018). The Elephant Curve of Global Inequality and Growth. *AEA Papers and Proceedings*, 108, 103–108. <https://doi.org/10.1257/pandp.20181073>
2. Арсић, М., & Нојковић, А. (2021). Утицај макроекономских кретања и фискалне политике на економску неједнакост. *Глас САНУ*, 431.
3. Blanchet, T., Fournier, J., & Piketty, T. (2021). Generalized Pareto Curves: Theory and Appli-cations. *Review of Income and Wealth*, 68(1), 263–288. <https://doi.org/10.1111/roiw.12510>
4. Боровић, З., & Ребић, М. (2022). Економски раст, неједнакост и улога институција. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет.

5. Voitchovsky, S. (2005). Does the Profile of Income Inequality Matter for Economic Growth? *Journal of Economic Growth*, 10(3), 273–296. <https://doi.org/10.1007/s10887-005-3535-3>
6. Gabaix, X., Lasry, J. M., Lions, P. L., & Moll, B. (2016). The Dynamics of Inequality. *Econometrica*, 84(6), 2071–2111. <https://doi.org/10.3982/ecta13569>
7. Galbraith, J. K. (2007). Global inequality and global macroeconomics. *Journal of Policy Modeling*, 29(4), 587–607. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2007.05.008>
8. De Almeida Almeida, V. G. (2019, December 3). *Income inequality and the stabilising role of the tax and transfer system in times of crisis*. <https://theses.hal.science/tel-03168283/>
9. De Rambures, D. (2015). *The China Development Model*. Palgrave Macmillan.
10. Ifeakachukwu, N. P. (2020). Globalisation, economic growth and income inequality in Nigeria. *Indian Journal of Human Development*, 14(2), 202–212. <https://doi.org/10.1177/0973703020948484>
11. Lakner, C., & Milanovic, B. (2016). Global income distribution: from the fall of the Berlin Wall to the Great Recession. *The World Bank Economic Review*, 30(2), 203–232.
12. Milanovic, B. (1998). *Income, inequality, and poverty during the transition from planned to market economy* (p. 237). Washington, DC: World Bank.
13. Milanović, B. (2016). *Globalna nejednakost: novi pristup za doba globalizacije* (Đ. Tomić, prev.). Novi Sad: Akademska knjiga.
14. Milanovic, B. (2016). Income inequality is cyclical. *Nature*, 537(7621), 479–482. <https://doi.org/10.1038/537479a>
15. Milanović, B. (2021). *Kapitalizam, sam: Budućnost sistema koji vlada svetom* (Đ. Tomić, prev.). Novi Sad: Akademska knjiga.
16. Piketi, T. (2015). *Kapital u XXI veku* (K. Bojanić, prev.). Novi Sad: Akademska knjiga.
17. Piketi, T. (2023). *Kratka istorija jednakosti* (G. Prodanović, prev.). Novi Sad: Akademska knjiga.
18. Piketty, T., & Zucman, G. (2014). Capital is Back: Wealth-Income Ratios in Rich Countries 1700–2010 *. *Quarterly Journal of Economics*, 129(3), 1255–1310. <https://doi.org/10.1093/qje/qju018>
19. Popović, N., Radović, M. i Đurašковиć, J. (2023). The Influence of Labor Market Determinants on Economic Inequality Measured by Gini Coefficient in Montenegro. *Revija za socijalnu politiku*, 30 (2), 203–220. <https://doi.org/10.3935/rsp.v30i2.1980>
20. Stiglic, J. E. (2015). *Velika podela: Društva nejednakosti i šta da radimo sa njima* (I. Pavlović & Lj. Matić, prev.). Novi Sad: Akademska knjiga.
21. Fosu, A. K. (2017). Growth, inequality, and poverty reduction in developing countries: Recent global evidence. *Research in Economics*, 71(2), 306–336. <https://doi.org/10.1016/j.rie.2016.05.005>
22. *How to Fix Economic Inequality?* (2022, September 8). PIIE. <https://www.piie.com/microsites/how-fix-economic-inequality>
23. Chancel, L., & Piketty, T. (2021). Global Income Inequality, 1820–2020: the Persistence and Mutation of Extreme Inequality. *Journal of the European Economic Association*, 19(6), 3025–3062. <https://doi.org/10.1093/jeea/jvab047>
24. Xie, Y., & Zhou, X. (2014). Income Inequality in Today's China. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(19), 6928–6933
25. Интернет извори:
26. База података Дамодаран, <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/> , приступљено, фебруар 2024;
27. Међународна организација рада, ILO, <https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> , приступљено фебруар 2024;
28. Свјетска база података о неједнакости -World Inequality Database (WID), <https://wid.world/> , приступљено фебруар 2024;
29. Свјетска банка (СБ), <https://www.worldbank.org/en/home> , приступљено фебруар 2024;